

Posudek rigorózní práce mgr. Jana Kachlíka *Etická výchova a její místo v kurikulu základního vzdělávání* (134 s. textu, 117 titulů odborné literatury, 5 dokumentů, 2 zákony, 11 internetových zdrojů, 2 přílohy)

K pojetí rigorózní práce

Rigorózní práce J. Kachlíka navazuje na dlouhodobý zájem autora o etickou problematiku, který se projevoval již v době studia volbou tématu textu diplomního i následným počinem publikačním (v projektu GAČR: Relativizace autority a její dopady na současnou mládež). Rigorózní práce však širší záběru a hloubkou zpracování oba texty překračuje, a to zejména z hlediska důkladného propracování filozofického, pedagogického, psychologického i společenského kontextu problematiky.

Po obsahové a formální stránce rigorosant prokázal schopnost nastudovat náročnou odbornou literaturu z oblasti filosofie, etiky, psychologie, sociologie a pedagogiky (zejména filosofie výchovy, teorie výchovy, didaktiky, osobnostně sociální výchovy). V textu se mu vcelku daří zachovávat si od ní náležitý odstup, interpretovat obezřetně a respektovat intenci autorů. Výběr literatury je relevantní a dostatečně reprezentativní. Vedle mezioborové propojenosti, která je výraznou předností textu, lze pozitivně hodnotit též snahu vyrovnat se současným pohybem v oblasti tvorby školního vzdělávacího kurikula.

Pro rigorosantův odborný styl je typická snaha po kultivovaném, věcně správném, přesném vyjadřování; zacházení s terminologií je náležité. Po formální stránce je rigorózní práce zpracována pečlivě.

Posouzení dílčích částí práce

I.

Po úvodních stránkách formulujících **cíle rigorosa** (jaké vlivy působí na morální rozvoj jedince, jakou roli zde sehrává společnost a škola, jak se k rozvíjení morálně volných složek osobnosti žáků staví základní kurikulární dokumenty, jaké podmínky vytváří základní školství pro rozvoj morální autonomie žáků, jaký prostor pro etickou výchovu vzniká v současném spektru vzdělávacích oblastí a výukových témat vzdělávacích oborů základního vzdělávání - viz s. 9), se autor zaměřil v kapitole 2. (s. 11-15) na **vymezení základních pojmů**. Činí tak se stručnou jasností, která umožňuje jejich funkční operacionalizaci.

Kapitola 3. (s. 16-31) podává ve výstižné a nekarikující zkratce **nástin vývoje eticko-filozofického myšlení od antiky po první polovinu 20. století**, a to s oporou jak o původní prameny (Platón, Aristoteles, Spinoza, Rousseau, Locke, Kant, Hegel...), tak o soudobé inspirativní a uznávané interpretace (Weischedel, Gadamer, Sokol, Honeth, Cooková...).

Závěr kapitoly, věnovaný vybraným etickým koncepcím českých myslitelů (s. 29-31), je zajímavým doplněním problematiky, i když **zjevně neaspiruje na reprezentativnost pohledu (což platí, zdá se, i pro pasáže na s. 28-29, jež je však možné chápat jako určitou předehru k vlastnímu propracování soudobých etických témat)**.

V kapitole 4. (s. 32-37), představující **současné etické koncepce**, resp. jejich východiska, rigorosant osvědčuje dobrou orientaci v pluralitě stávajících přístupů k problematice mravnosti. Cenná je kapitola 5. (s. 38-43), v níž prokazuje porozumění pro analýzy postmoderního světa, ve kterém je „prostor pro etiku“ determinován konzumem, explozí informací a implozí významů, technokratickými perspektivami, krizí normativních systémů a racionálně založené etiky.

II.

Druhá třetina rigorózní práce zasazuje etickou výchovu v kapitole 6. (s. 44-48) do kontextu prosociálnosti a v kapitole 7. (s. 49-79) obrací pozornost k individu.

Právě rozsáhlá 7. kapitola, věnovaná interakci vnitřních a vnějších formativních činitelů při morálním rozvoji jedince, je jedním z obsahových těžišť práce. Je zpracována kultivovaným, promyšleným a interpretačně zralým způsobem. Rigorosant s porozuměním propojuje pohled psychologie osobnosti, vývojové psychologie, teorie výchovy, sociologie výchovy. V analýzách společnosti jako makroprostředí se opírá též o vybrané postřehy sociologické a sociálně filozofické.

Subkapitolku o úskalích morální autonomie v životě jedince (s. 77-79) lze chápat jako určité vybočení z celkového půdorysu této části textu, lze ji však také přijmout jako autorovo domýšlení problematiky.

III.

Závěrečná, nejrozsáhlejší část rigorózní práce (s. 80-131), se zabývá **problematikou etické výchovy ve škole a školního vzdělávacího kurikula**.

Škola je v textu chápána jako nástroj socializace, kulturně-hodnotové transmise a kultivace lidské osobnosti ve smyslu nově formulovaných evropských vzdělávacích vizí (učit se poznávat, jednat, žít společně, být). **Zdá se, že každá z těchto vizí má svůj specifický etický kontext, který je v rigorózní práci mapován z mnoha úhlů pohledu** (např. v propracování metakognitivního aspektu morálního úsudku, vazby odpovědnosti a autonomie, v tématech prosociálnosti a kooperace, osobnostně sociálního růstu...).

V subkapitole věnované **zdůvodnění potřeby etické výchovy** (s. 84-87) oceňuji, že ji rigorosant chápe jako prostředek umožňující hledání rovnováhy mezi liberálním pojetím svobod a komunitárním důrazem na solidaritu, čili neuchyluje se ani k jedné z krajností, tak příznačné pro současné teoretické střety.

Etická výchova sama je pak autorem, pokud dobře rozumím, chápána jako obsahově, metodicky a vztahově konkretizovaná forma substancionální pedagogické interakce (s. 88), směřující k autonomii, integritě (zralosti) a socializovanosti lidské bytosti (rigorosant se tak přihlašuje k Pelikánově stále inspirativnímu pojetí výchovy).

Více **do didaktických poloh** směřují další subkapitoly zaměřené na klíčové obsahy a kompetence etické výchovy (s. 91-94), projasnění vazeb etické výchovy a pokusů o taxonomizaci vzdělávacích cílů, na metodiku etické výchovy (s. 96-104).

Věcně, s důrazem na „**profesní dovednosti**“ (odborné, didaktické, diagnostické a sociálně psychologické, Gillernová), na prosociální vyladění (Roche Olivar) a na praktické rozvíjení původní Kohlbergovy ideje spravedlivého školního společenství (Lickona, též v subkap. věnované klimatu třídy a školy, s. 108-109) je pojednána **úloha učitele** v etické výchově (s. 104-108). **Domnívám se nicméně, že jedním z nejdůležitějších témat, které by mělo být v souvislosti s tématem etické výchovy a s úlohou učitele rozvíjeno, je téma zralosti učitelovy osobnosti, její pravdivosti a lidské přitažlivosti. Promyšlení existenciální roviny učitelské profese včetně jejích etických rizik může být pro rigorosanta výzvou do budoucna.**

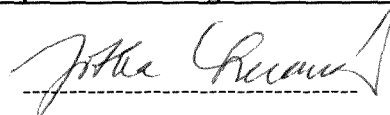
Kritické domýšlení současných **proměn pojetí kurikula základního vzdělání** je příznačným rysem kapitoly 9. (s. 110-131). Rigorosant zde prokazuje znalost dokumentů (NPRV, RVP), schopnost analyzovat je z hlediska potřeb etické výchovy (např. na s. 119-125 je zdařilý **rozbór etického potenciálu vzdělávacích oblastí a průřezových témat**), dále dokládá **orientaci v aktuální problematice tvorby ŠVP** (projekt Koordinátor). Oceňuji samostatně zpracovanou subkapitulu věnovanou **problematice zavádění kurikulárních dokumentů do praxe** i kritickému rozboru možných obtíží jejich praktického naplňování (s. 125-131). **U obhajoby by bylo vhodné alespoň některé z nich nastínit.**

Závěr rigorózní práce (s. 132-134) má charakter syntetizujícího pohledu na pojetí a postavení etické výchovy v kurikulu základního vzdělávání.

Závěr:

Rigorózní práce mgr. Jana Kachlíka je koncepčně promyšleným celkem. Až na několik drobných odboček sleduje systematicky splnění stanovených cílů. Po stránce obsahové i formálně-stylistické odpovídá požadavkům. Domnívám se, že části textu by bylo možno zhodnotit i publikačně. Drobné výhrady, uvedené v posudku, mají být inspirací a výzvou k dalšímu uvažování nad tématem. Práci doporučuji k obhajobě v rámci rigorózní zkoušky.

V Berouně, dne 20. 8. 2006

PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D., konzultantka rig. práce